

Dva aspekta Cervantesovog Don Quijota (nihilizam i odnos vjernome slugi)

Rožman, Helena

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:434783>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Helena Rožman

Dva aspekta Cervantesovog Don Quijota
(Nihilizam i odnos prema vjernome slugi)

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET RIJEKA
ODJSEK ZA KROATISTIKU

Helena Rožman

Matični broj: 0009068220

Dva aspekta Cervantesovog Don Quijota
(Nihilizam i odnos prema vjernome slugi)

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost/Filozofija

Mentor: prof.dr.sc. Adriana Car Mihec

Rijeka, 2016.

Sadržaj

1.	UVOD	1
2.	O AUTORU	2
3.	DRUŠTVENE I KULTURNO-KNJIŽEVNE PRILIKE U ŠPANJOLSKOJ U VRIJEME NASTANKA ROMANA. 4	
4.	ŠPANJOLSKA KNJIŽEVNOST DO POJAVE CERVANTESOVOG ROMANA.....	5
5.	ROMAN U RENESANSI	6
5.1.	VITEŠKI ROMAN	7
6.	CERVANTESOVO PRIPOVJEDNO STAJALIŠTE	8
7.	ODNOS STVARNOSTI I FIKCIJE U ROMANU	9
8.	NIHILIZAM.....	10
9.	LIKOVI	11
9.1.	DON QUIJOTE	11
9.1.1	NIHILIZAM DON QUIJOTA.....	12
9.2.	SANCHO PANZA.....	13
9.3.	ODNOS DON QUIJOTA I SANCHA PANZE.....	15
10.	STRUKTURA ROMANA	18
10.1.	DIJALOG	20
10.2.	MONOLOG.....	20
10.3.	OPISI	21
10.4.	UMETNUTE NOVELE	21
11.	ZAKLJUČAK.....	23
12.	SAŽETAK.....	25
13.	LITERATURA.....	26

1. UVOD

Rad se bavi romanom *Don Quijote* Miguela de Cervantesa, a glavna tema je nihilizam glavnoga junaka i njegov odnos prema vjernome slugi. Tijekom pisanja rada glavni teorijski predlošci biti će *Antopološki eseji* N. Miličevića čija razmatranja se tiču teme završnog rada, kao i teorijska razmatranja E.Auerbacha, M.Bekera, Lj.Pavlović-Samurović, M.Solara, I.Slamniga, M.Telećana itd. U uvodnome dijelu ćemo se osvrnuti na okolnosti u kojima je Cervantes napisao roman, na osnovne bibliografske činjenice o autoru, te ćemo analizirati društveno kulturološki, kao i književnopovijesni kontekst nastanka djela.

Potom ćemo pozornost usmjeriti na likove, njihov odnos i na nihilizam glavnoga junaka. Najprije ćemo dati definiciju nihilizma, objasniti glavne karakteristike nihilista, te ćemo kao primjere navesti Shakespearovo shvaćanje nihilizma i način na koji je taj autor oblikovao lik Hamleta u svojoj, istoimenoj tragediji. Koristili smo Shakespearovo djelo kako bismo njegovog glavnog junaka usporedili sa Cervantesovim junakom, jer držimo da obojica imaju nihilističke karakteristike. U radu ćemo nastojati ukazati na činjenicu kako je Cervantesov cilj bio prikazati stvarnost onakvom kakva ona jest, a da bi to postigao oblikovao je svog junaka kao nihilista. Zatim ćemo se osvrnuti na pustolovine glavnoga junaka, njegove podvige i neuspjehe, jer ćemo upravo njihovom analizom pokušati pokazati da oni zajedno nisu usmjereni na razmatranje moralnih problema, niti na eksplikaciju određene etičke vizije svijeta već su rezultat junakovog života u iluziji. Nakon toga ćemo ukratko okarakterizirati dva glavna junaka, te ću pisati o njihovom kompleksnom odnosu. Potom ćemo prikazati složenu i kompleksnu strukturu romana, te ćemo pažnju obratiti na dijalog, monolog, opis i umetnute novele koji također, držimo, imaju bitnu funkciju u čemu ćemo pokazati kako je autor okarakterizirao likove i formirao odnose. Završni rad se fokusira na dva cilja. Prvi je prikazivanje kako je autor nihilistički okarakterizirao svog junaka. Drugi je da prikazivanje odnosa između Don Quijota i vjernoga sluge koji bi se mogao objasniti kao suprotnost između idealizma i materijalizma.

2. O AUTORU

Miguel de Cervantes Saavedra je rođen u Alcali de Henares, malom gradiću pokraj Madrida, 29. rujna 1547., a umire u Madridu 23. travnja 1616. Smatra se najvećim španjolskim pripovjedačem i jednim od najvećih pisaca svjetske književnosti. Pripadao je skromnoj porodici. Tijekom rane mladosti često je sa svojom obitelji mijenjao mjesto boravka, jer mu je otac radio po mnogim mjestima u Španjolskoj. Pretpostavlja se da je pohađao nastavu u jezuitskim školama u Cordobi i Sevilli, te da je studirao na Univerzitetu u Salamanci. Bio je đak Juana Lópeza de Ojosa koji je predavao u školi u Madridu i koji je objavio zbirku pjesama povodom smrti kraljice Izabele de Valois u kojoj se nalaze i Cervantesovi stihovi, što dokazuje da je ih je Cervantes pisao od rane mladosti. Tijekom boravka u Sevilli Cervantes je imao prilike vidjeti kazališne predstave Lope de Ruede, jednog od začetnika španjolskog kazališta koje su ostavile dubok utisak na Cervantesa. Smatra se da je Cervantes 1569. godine otišao u Italiju kao član pratnje Giulia Akvavive. Zahvaljujući službi posjetio mnoge talijanske gradove. Renesansna Italija je itekako utjecala na njega. Naučio je talijanski jezik što mu je omogućilo da pročita mnoga djela talijanskih pisaca toga vremena. Boravak u Italiji je ostavio dvije vrste tragova u njegovim djelima. Vidljivi su oni u opisima talijanskih gradova koji se nalaze u nekim od njegovih *Uzoritih novela*, te u prisustvu talijanskih književnih tema i formi u pjesničkim i dramskim, ali i proznim djelima. Godine 1570. stupa u vojsku, a već sljedeće godine sudjeluje u poznatoj pomorskoj Bitci kod Lepanta u kojoj je brodovlje Španjolske, Venecije i Svete Stolice porazilo tursku flotu, što označava početak kraja turske moći na Sredozemlju. Cervantes se istaknuo u borbi, u kojoj je izgubio ruku. U prologu zbirke *Uzoritih novela*, u *Poslanci Mateu Vazquezu* i poemi *Put na Parnas*, te u prologu drugog djela *Don Quijota* sa skromnošću spominje svoje pristustvo u pomorskoj bitci. Godine 1575. vraća se u domovinu i nada se promaknuću. Međutim, na povratku su brod napali gusari i zajedno s bratom je odveden u Alžir, gdje je zatočen. Smatrajući ga uglednom i važnom osobom (jer je znao čitati i pisati), za njega su tražili vrlo visoku otkupninu koju njegova siromašna obitelj nije mogla prikupiti. Cervantes piše *Poslanicu Mateu Vasquezu* te ga moli da mu pomogne. Ostao je punih pet godina u zatočeništvu, dok za njega nisu platili monasi iz reda Svetog Trojstva. Oslobođen je 1580.godine, te siromašan odlazi brodom za Valenciu. Boravak u zatvoreništvu je utjecao na njega, te mu dva sačuvana kazališna djela imaju tematiku zatvoreništva: *Alžirske dogodovštine* napisane 1580.godine i *Alžirske tamnice* objavljenje 1615. godine, a u prvi dio *Don Quijota* je uveo *Novelu o zatočeniku*. Od 1581-1584. boravi u Madridu, a zatim u

Lisabonu. Shvaća da je vojnička karijera za njega gotova, te da mora krenuti ispočetka. U tom vremenskom periodu piše kazališne komade koji se nisu proslavili. Godine 1585. tiskan je pastoralni roman *Galatea*. Zbog novčanih neprilika završio je u zatvoru u Sevilli, te u toku tih godina spoznaje pravo lice španjolskog društva, životopisnu i nemoralnu pikarsku sredinu i licemjerje provincijskog života. S obzirom na potonje posljedice smatra se da je upravo u toku boravka u zatvoru napisao prva poglavlja *Don Quijota*. 1588. godine španjolska flota pod nazivom Nepobjediva Armada koju je Filip II. poslao protiv Engleske bila je uništena. Cervantes je sve to budno pratio i tada je napisao dvije pjesme: jednu kada je Armada krenula u pohod na neprijatelja i jednu kada je stigla vijest o porazu koji je pretrpjela. Godine 1604. nakon završetka rukopisa prvog djela *Don Quijota*, Cervantes sa 57 godina napušta Sevillu i poslove te odlazi u Valladolidu. Početkom 1605. godine se tiska prvi dio *Don Quijotea*, te postaje iznimno popularan i doživljava još pet izdanja tijekom te godine. Cervantes se 1606. godine ponovo vraća u Madrid te se posvećuje pisanju. Sljedećih 10 godina će biti najplodnije u njegovom književnom radu. Od 1607. do 1612. popularnost njegova romana raste, a 1607. godine izlazi prijevod na engleski. Godine 1613. tiska se Cervantesova zbirka od 12 *Uzoritih novela*, koja se nakon *Don Quijotea* smatra najboljim djelom kojim označava pojavu prozne vrste-novele koju je stvorio pod utjecajem *Decamerona*. 1614. godine je tiskana satirično-didaktička poema *Put na Parnas* u kojoj je Cervantes dao prikaz tadašnjeg stanja u španjolskoj poeziji. Alonso Fernandez de Avellandeda, pisac o kome se malo znalo objavio je nastavak *Don Quijotea* koji je bio daleko ispod nivoa Cervantesovog romana. Cervantes nakon deset godina daje tiskati drugi dio. Svoja dramska djela Cervantes objavljuje u knizi pod naslovom *Osam komedija i osam novih međuigri* 1615. godine. Usvojio je mnoge elemente Lopeove poetike nove komedije, hibridne dramske vrste koja predstavlja sintezu komedije i tragedije. Preradio je neka stara djela, napisao nova, a za međuigre ističe da nikada nisu bile prikazivane. 1616. godine završava roman *Persiles i Sigismunda*, a te godine i umire. U njemu opisuje pustolovine dvoje idealiziranih junaka u idealiziranom svijetu kojemu pravda pobjeđuje. Roman je doživio veliki ali kratkotrajni uspjeh.

3. DRUŠTVENE I KULTURNO-KNJIŽEVNE PRILIKE U ŠPANJOLSKOJ U VRIJEME NASTANKA ROMANA

Svoje najznačajnije djelo, koje je istovremeno i jedno od umjetničkih najvrednijih djela čitave europske književnosti, Cervantes je napisao tijekom prvih petnaest godina 17.stoljeća. Kao suvremenik i učesnik povijesnih događaja i društvenih promjena u Španjoskoj, svojim djelom je nastojao pokazati da je shvatio i doživio mijene kroz koje je prolazila država njegova doba. 16.stoljeće je bilo vrijeme kada je Španjolska postala jedna od najmoćnijih europskih država. Karlo V. koji je od 1519. godine imao titulu španjolskog kralja i njemačkog cara, vladao je teritorijalno velikom državom kojoj su pripadale i prekomorske kolonije. Njegov sin Filip II. je nastojao održati vlast u Španjolskoj i Europi, ali i prekomorskim kolonijama, no zaostali španjolski feudalni sistem koji je sprječavao razvoj poljoprivrede, trgovine i zanata, utjecao je na zaostajanje Španjolske. Tijekom 16.st Španjolska je izgubila dijelove teritorija i sve je teže rješavala ekonomske i društvene probleme. Navedeno je rezultiralo problemima u vojnom viteškom staležu koji je imao značajnu ulogu u Španjolskoj. Spomenuto potvrđuje i citat Arnolda Hausera koji u *Socijalnoj povijesti umjetnosti i književnosti* navodi *Ideali viteštva sami po sebi nisu više u stanju da nose novu društvenu strukturu, njihovo neslaganje s racionalističkim obrascem ekonomske i društvene stvarnosti i njihova zastarjelost u svijetu vjetrenjača je isuviše očigledna*¹.

Kult viteštva nije nigdje dostigao toliku jačinu kao u Španjolskoj gdje su se tijekom sedamstogodišnje borbe protiv Arapa pravila vjernosti i časti, interesi i ugled vladajuće klase stopili u nerazdvojno jedinstvo i gdje su ratovi protiv Italije, pobjede nad Francuskom i eksploatacije bogatstva Amerike pružali izgovore za pridavanje herojskih osobina vojničkoj klasi. Međutim unatoč bogatstvu i osvajanjima, Španjolska se morala povući pred nizozemskim i engleskim gusarima. Držimo da je za pravilno tumačenje Don Quijota neophodno poznavati te povijesne činjenice koje su itekako utjecale na Cervantesa da napiše djelo.

¹ Pavlović-Samurović Lj. Don Kihot Migela de Servantesa. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. Beograd. 1982., str. 5-6

4. ŠPANJOLSKA KNJIŽEVNOST DO POJAVE CERVANTESOVOG ROMANA

Srednjovjekovna Španjolska bila je razdijeljena u više manjih državica, a narod je živio u neprestanim ratovima. Budući da nije rijetkost da društveno-političke situacije ostavljaju trag i u književnosti, takva ratnička i junačka vremena nužno su morala prije svega dati epsku poeziju u kojoj se pjevalo o junacima i njihovim velikim podvizima, o patriotizmu, poštenju i ostalim vrlinama. Nikola Miličević ističe: *Od svih tih poema sačuvana je, Pjesma o Cidu (El cantar de Mio Cid), nastala oko 1140.godine. U njoj je opjevana povijesna ličnost – Rodrigo Diaz de Vivar, nazvan od Arapa Cide Campeador (Gospodin borac), španjolski nacionalni junak, simbol hrabrosti, poštenja i ponosa.*² Dodaje, osim toga, da *U 14.stoljeću počinje raspadanje i zanemarivanje starih junačkih spjevova, a narod od njih pamti samo dojmljivije dijelove te ih postepeno zaokružuje u zasebne kraće cjeline. Na taj način, nastaju narodne romance, koje danas predstavljaju jedan od najvećih spomenika španjolske kulture i književnosti.*³

Krajem srednjeg vijeka možemo lako uočiti brojne promjene u španjolskoj književnosti, posebno u proznoj produkciji. Dok trubadurska i vaganska lirika uvode novi tip osjećajnosti i nove konvencije njegova izražavanja, pripovjedni žanrovi postaju sve više zabavni, a svečan i ozbiljan ton ranije epike često zamjenjuje ironija. Književna se djela ne pišu samo kako bi se pjevala i recitala u svečanim prilikama, već se pišu da bi se i čitala. U to je vrijeme uzorak *renesansnog epa stvorio je Ludovico Ariosto svojim Bijesnim Orlandom. Taj je viteški spjev napisan sa sviješću da viteštvo zapravo pripada prošlosti, a tko ga želi "književno oživjeti" mora pribjeći mašti, ironiji i zadovoljstvu u isprepletanju sna i jave, ideala i zbilje. Njegovi su vitezovi tako istovremeno stvarni ljudi i idealizirani tipovi viteških vrlina, a kreću se u svijetu koji je "čaroban", i u doslovnom smislu "začaran". Njihovi su pothvati nadljudski, no njihove su strasti i želje u potpunosti ljudske, a imaginarni pejzaži i događaji najčešće se mogu tumačiti i kao aluzije na zbilju.*⁴

Najšira (pismena) publika u to doba je čitala ponajprije viteške romane, u kojima su se ispreplitali nizovi nevjerovatnih pothvata, protkanim čudesnim likovima i vrhunaravnim zbivanjima, što ih neki vitez ostvaruje nagnan ljubavlju prema odabranici svoga srca. Uz

² Nikola M. *Španjolska književnost*, u: *Povijest svjetske književnosti – 1.knjiga*, Mladost. Zagreb.1974-1982., str. 213.

³ Nikola M. *Španjolska književnost*, u: *Povijest svjetske književnosti – 1.knjiga*, Mladost. Zagreb.1974-1982., str. 221.

⁴ Milivoj S. *Povijest svjetske književnosti*, Golden marketin. Zagreb. 2003., str. 122.

viteške čitali su se i sentimentalni romani te, posebno, njihova podvrsta, pastoralni romani koji su nastajali po uzoru na Sannazarovu *Arkadiju* (1502.) u kojima lažni pastiri i pastirice, u bukoličkom ambijentu pričaju o ljubavnim jadima. Obje su vrste ubrzo počele gubiti na popularnosti. Stoga se javlja novi žanr, pikarski roman, s novim junakom – antijunakom, marginalcem i probisvijetom, koji bez imalo grižnje savjesti, pripovijeda o svojim prijevarama što ih izvodi kako bi preživio. U pikarskom romanu izostaje idealizacije, fantastike, "pustolovine" su sada ovozemaljski vjerodostojnije te popraćene neodoljivim humorom i naturalističkim opisima konkretnih sredina i likova.

5. ROMAN U RENESANSI

U španjolskoj književnosti su bila rijetka dijela pripovjednog karaktera. Prevođene su i prilagođavane istočnjačke priče pune uzbudljivih i nevjerojatnih događaja praćene poučnim komentarima. Španjolski srednjovjekovni pisci su njegovali kroniku, satiru, biografiju i alegorijske pripovjetke. Francuski kurtuazni narativni romani pisani u stihu u kojima su obrađivane teme iz bretonskog i karolinškog ciklusa bile su također poznate u Španjolskoj, isto kao i arapske narativne tvorevine i talijanske novele. Tijekom posljednjih desetljeća 15.stoljeća počinju se oblikovati nove pripovjedne forme. Izmjenjena uloga viteza u španjolskom društvu utjecala je na nastajanje romana u španjolskoj književnosti. *Roman je iskazana forma oblikovana u novijem razdoblju, ponajprije u europskom prostoru. Njegov je fiktivni (izmišljeni) svijet obuhvatan, poput epskih i biblijskih svjetova, ali se i od jednoga i drugoga uvelike razlikuje po tome što se njime tvore svjetovi kojima se predočuju stanja i situacije čovjekove novije povijesti u njegovoj svakodnevi.*⁵

Vitez ratnik čija je uloga bila značajna u viševjekovnoj borbi za oslobađanje kršćanskih teritorija od mavarske vlasti, od 1492. godine kada je borba okončana i Mavari protjerani, gubi svoju društvenu važnost. Hrabri srednjovjekovni borac se polako pretvara u obrazovanog i uglađenog renesansnog dvorjanina koji svoje ponašanje prilagođava sredini. Kao posljedica novonastale društvene situacije dolazi do stvaranja nove prozne vrste-romana. *Za sam je roman posebno znakovito 18. stoljeće, u kojem se proširila čitateljska publika i usavršilo tiskarsko umijeće. No, glavni je razlog njegova širenja i razvoja zapravo potreba da se pričom iskaže nov položaj čovjeka i njegova promijenjena slika svijeta.*⁶ *Priča se više ne događa tako da se njezin junak, nositelj radnje, povezuje s nekom otjelovljenom nadnaravnom*

⁵ Peleš G. *Tumačenje romana*. ArTresor naklada. Zagreb. 1999., str.35

⁶ Peleš G. *Tumačenje romana*. ArTresor naklada. Zagreb. 1999., str.36.

*silom, nego se uzrok njegovih postupaka smješta u ovostrane uvjete i rezultat je energije kojoj je izvorište u prirodnom, a ne u natprirodnom svijetu. No, roman ostaje priča kojom se prikazuju, kao i u epu, izmišljeni događaji, odnosno ono što se u stvarnosti nije dogodilo, ali se je moglo ili bi se moglo zbiti.*⁷

U španjolskoj renesansnoj književnosti postoje dva usporedna, suprotna načina pristupa književnosti - idealistički i realistički koji će biti u *Don Quijoteu* biti suočeni u ličnostima viteza-lutalice i njegovog konjušara. Prvenstveno zamišljen kao viteški roman, *Don Quijote* ima odlike pastoralnog, pikarskog i ljubavnog romana.

5.1. VITEŠKI ROMAN

U 15.stoljeću, kada plemstvo posjeduje veću kulturu i materijalna dobra te nije više u tolikoj mjeri primitivno i ne oduševljava se isključivo ratovanjem, umjesto kolektivnih ratničkih podviga, vitezovima ideal postaje ljubav i individualno junaštvo. Tako u Francuskoj nastaju romani u stihovima: o Tristanu i Izoldi, o vitezovima svetoga Grala, vitezovima okrugloga stola i dr. Kako je već spomenuto, ti su romani prodrli i na Pirenejski poluotok, a u njima je uvijek riječ o nekom vitezu lutalici, koji ima svoju vilu u koju je zaljubljen do besvijesti. On smiono srće iz pustolovine u pustolovinu, štiti nemoćne, bori se protiv nepravde i nasilja i obično izlazi kao pobjednik. Radnja se odvija prilično brzo i sve se događa na samotnim mjestima, u šumama i pustarama. Međutim, *Najpopularniji od tih romana, koji je doživio mnoge verzije, bio je Amadis de Guala. To je roman o čudnim zgodama, pustolovinama i okršajima, što ih prolaze Amadis, sin kralja Periona od Guale i engleska princeza Elisena. Oni su prototipovi ljubavne vjernosti, junaštva, otmjenosti i ostalih vrlina.*⁸ Interes za ovakve tipove romana počinje slabjeti krajem 16.stoljeća. Počinju se javljati satire i parodije na viteške romane. Prije nastanka *Don Quijotea* nastala su mnoga djela u kojima se ismijava viteški roman, koji je podvrgnut ismijavanu, osudi i kritici.

5.2. PIKARSKI ROMAN

Lazarillo de Tormes (1554.) drži se prvim pikaresnim romanom nepoznata autora. U tom romanu riječ uzimaju najniži, najgori, najponiženiji. Picaro je lišen materijalnih i duhovnih dobara, nema ni kruha, ni vjere, ni ljubavi, ni nade, ni ideala, ni morala. Najdraže mu je lutanje i nerad i cinički će reći da je časnije krasti nego raditi. *Pikaresni roman redovito*

⁷ Peleš G. *Tumačenje romana*. ArTresor naklada. Zagreb.1999., str.37

⁸ Miličević N., *Španjolska književnost*, u: *Povijest svjetske književnosti* – 1.knjiga. Mladost. Zagreb. 1974-1982., str. 223

je pisan u prvome licu, a junak priča svoje slavne podvige, pune lopovluka, podvala. Jezik kojim su pisani najčešće je pučki, vrlo jednostavan i sočan.⁹

5.3. PASTORALNI ROMAN

Ova vrsta romana, čiji je svijet stiliziran i pun idealnih i plemenitih stvorenja, korijen vuče iz klasičnih ekloga Teokrita i Vergilija, a bukolički motivi nisu bili rijetki u španjolskoj književnosti srednjeg vijeka. Posebnu ulogu odigrala je Arcadia talijanskog pisca Sannazzara, napisana potkraj 15.stoljeća.¹⁰ Svijet pastoralnih romana prikazuje krajolike, šume, livade, potočiće, zaljubljene pastire i pastirice. U ovom tipu romana je prikazan idealan svijet, u kojem iako se javljaju zapleti u obliku ljubavnih zgoda, natjecanja u pjevanju, rasprava o smislu ljubavi na kraju se javlja pozitivna sila koja razriješava sukobe i omogućuje da kraj bude sretan.

6. CERVANTESOVO PRIPOVJEDNO STAJALIŠTE

Cervantes je proveo duge godine radeći na romanu, razvijajući i obogaćujući temu koja se na prvi pogled čini jednostavnom. Međutim, uspio je objediniti povijest koja je više od parodije na viteške romane. Prvi sačuvani dokument o njegovom odnosu prema romanu je *Predgovor* koji nije nimalo konvencionalan niti prigodan (kao što je u to vrijeme pisana uvodna riječ), te pokazuje na pomalo ironičan način piščevu sigurnost u vrijednost njegova djela za koje je vjerovao da je sposobno da se pojavi samostalno, bez potpore i pohvala drugih književnika. Inače, *U romanu uvijek postoji pripovjedač, koji zadobiva različite oblike i znade se povući iza lika.*¹¹

Za Cervantesov roman je karakteristična personalna pripovjedna situacija. Stanzel je razradio tri pripovjedne situacije te *treću pripovjednu situaciju naziva personalna, u kojoj je pripovjedač u trećem licu jednine, dakle objektivan i ne sudjeluje u radnji, dobrim djelom povlači na račun glavnoga lika.*¹²

Nakon što je predstavio junaka i uveo ga u pustolovine, vješto prekida svoje pripovijedanje u osmom poglavlju, ostavlja Don Quijotea i njegovog srčanog protivnika

⁹ Miličević N. *Španjolska književnost*, u: *Povijest svjetske književnosti – 1.knjiga*. Mladost. Zagreb.1974-1982., str. 236-237

¹⁰ Miličević N. *Španjolska književnost*, u: *Povijest svjetske književnosti – 1.knjiga*. Mladost. Zagreb. 1974-1982., str.235.

¹¹ Peleš G. Tumačenje romana. Artresor. Zagreb. 1999., str.61

¹² Peleš G. Tumačenje romana. Artresor. Zagreb. 1999., str.62

Viskajca uzdignutih mačeva, tvrdeći kako mu je nastavak ovog događaja nepoznat premda se na tom mjestu završava rukopis. U idućem poglavlju Cervantes priča kako je slučajno, jednog dana u Toledu kupio od nekog čovjeka nekoliko svitaka ispisanih arapskim slovima. Pošto je pozvao u pomoć jednog Moriska saznao je da se na svitcima nalazi ispisana *Povijest o Don Quijoteu od Manche* koju je napisao Cide Hamete Benegeli, arapski povjesničar. Kako bi još više povećao distancu između sebe i junaka, kritizira neke pojedinosti ove pripovijesti u njenoj navodno izvornoj arapskoj verziji.

U drugoj knjizi Cervantes svoj pripovjedni postupak čini još složenijim te se povećava udaljenost od Don Quijotea. Oporavljen od napora Don Quijote tu saznaje da su njegovi podvizi našli korničara i da je o njemu i Sanchu napisana knjiga. Time se postiže dvostruki efekt. Autor predstavlja svoga junaka kao stvarnu osobu koja će tijekom nastavka djela suočiti sa sobom kao književnim likom, te sebe povlači u drugi plan. Spomenuto mu omogućuje objektivnost u odnosu na povijest koju samo prenosi. Povremeno se kritički odnosi prema pojedinim dijelovima teksta, izjavljujući da su neke greške ili odstupanja od prethodno iznijetih činjenica rezultat bezobzornosti mavarskog kroničara Don Quijotovih i Sanchovih pustolovina. Završavajući pripovijest o događajima iz Don Quijotovog života, Cervantes na samom kraju napušta ulogu nepristunog pripovjedača i krijući se iza imena izmišljenog mavarskog pisca iskazuje duboku i sudbinsku povezanost sa Don Quijotom kao i povrijeđenost Aveljanedinom drskošću i bezobzirnošću.

7. ODNOS STVARNOSTI I FIKCIJE U ROMANU

Dva su glavna pitanja koja se nameću kada se razmatra odnos stvarnosti i fikcije u ovom romanu. Ponajprije valja razmotriti u kakvom je odnosu objektivna stvarnost i stvarnost kako ju doživljava Don Quijote u prvom i drugom dijelu romana, te kako Cervantes u drugom dijelu romana predstavlja viteza kao stvarnu osobu koja se mora suprostaviti fiktivnom Don Quijotu. U prvom dijelu romana junak ne prihvaća stvarnost, te je zato stalno u sukobu s njom, što rezultira nepovoljnim situacijama za njega samoga. Takvu stvarnost on prilagođava vlastitoj fikciji, kako bi ostvario ono što je naumio.

U drugom dijelu romana, Don Quijoteu je stalo da na istinit način prikaže fikciju. U tom dijelu on postaje poznata ličnost, te nema više potrebe za preoblikovanjem stvarnosti. Granice između fikcije i stvarnosti se u tom dijelu stalno pomiču. Stvarnost povremeno uzmiče pred fikcijom, ali i fikcija uzmiče pred stvarnošću. Upravo ovo Cervantesovo inzistiranje na osamostaljenju junaka, odnosno isticanjem istinitosti pokazuje kako se autor

koristio složenim pripovjedačkim postupkom. Iz navedenog se vidi kako je *Cervantesov roman svojom tematikom isprepletanja iluzije i zbilje jedno od paradigmatičkih djela europske književnosti, simboličan je po tome što utemeljuje noviji europski roman upravo na parodiji i na opreci prema romanesknoj shematizaciji srednjovjekovnih mitova, prije svega mita o izabraniku-vitezu, čovjeku bez mane. Povijest novijeg romana, dakle, počinje problematizacijom junakove ličnosti.*¹³

8. NIHILIZAM

Ponajprije se valja osvrnuti na definiciju nihilizma, a nakon toga ćemo objasniti što ona znači kod osobe koja je nihilist, te ću na to nadovezati i mišljenje N. Miloševića. Zatim ću kao primjer navesti Shakespearovog junaka Hamleta koji je oblikovan kao nadasve destruktivna ličnost. Taj autor, naime, kroz svoju dramu također razvija nihilističku filozofiju, te ću stoga koristiti ovaj primjer kako bi u nastavku rada bolje eksplicirala nihilizam Cervantesovog glavnoga junaka.

U Proleksis enciklopediji se nihilizam definira na slijedeći način: *Nihilizam (od latinskoga: nihil ništa) je stav ili nazor koji poriče vrijednost spoznajnih moralnih zasada, društvenih normi i ideala.*¹⁴

Sukladno navedenoj definiciji, nihilist je, dakle, osoba koja se odriče svake moralne vrijednosti, a njegove osnovne karakteristike su te da svijet smatra nepravedno uređenim te drži da ljudi ne zadovoljavaju moralne vrijednosti. Međutim, najčešće je slučaj da je nihilistu stalo do onoga što negira, te se odriče nečega što mu je bitno. Za njega nisu karakteristične pedagoške ambicije, te često teži za razaranjem etičkih iluzija drugih osoba. Navedeno se može složiti s prosudbom N. Miloševića koji ističe da kao *takva, ova ličnost je sušti antipod jednom konstruktivnom i pedagoškom mentalitetu*¹⁵

Kao jedan od poznatih primjera iz svjetske književnosti između ostalih, svakako je Shakespearov *Hamlet*. Istoimenom junaku pripada destruktivni karakter, što znači da nije vjerovao u ostvarivanje moralnih normi, ali je vjerovao u njihovu vrijednost. Imao je razrađen idealni tip žene, ali mu je ponašanje bilo usmjereno na dokazivanje da takav tip ne postoji. Nastojao je razoriti sve što mu je bilo drago, kao i idealni tip žene, no nije ulagao nikakav napor kako bi ostvario svoje naume. Njegovo je ponašanje bilo destruktivistički usmjereno.

¹³ Žmegač V. *Povijesna poetika romana*. Matica hrvatska. Zagreb.2004., str. 28

¹⁴ Proleksis enciklopedija

¹⁵ Milošević N. Antopološki eseji. Nolit. Beograd. 1978., str.125

U ovoj Shakespearovoj drami nije samo junak nihilistički ustojen, već je bitna i kompozicija drame. Ustvari čitav tijek dramske radnje daje pravo Hamletu da razvija svoju nihilističku filozofiju. S druge strane, u drami se ne nalazi lik koji bi bio suprotnost Hamletu, koji bi posjedovao element konstruktivnosti kojim bi popravio utisak Hamletovih ideja.

Nastavno na ovakva promišljanja, u narednom ćemo poglavlju razmotriti nihilizam glavnoga junaka u Cervantesovom romanu te njegove karakteristike, kao i karakteristike njegovog vjernoga sluge, te njihov odnos.

9. LIKOVI

9.1. DON QUIJOTE

Glavni junak romana je Alonso Kihada ili Kihana (Cervantes se distancirajući od junaka namjerno izražava nesigurnost u njegovo pravo ime) koji će sam sebe proglasiti lutajućim vitezom zvučnog imena Don Quijote. On je jedan je od najsloženijih likova čitave europske književnosti.

Don Quijote se pojavljuje u dva stanja tijekom romana: na samom početku i na kraju je normalan, dok je u ostalom djelu romana lud, kako to tvrdi sam autor. Prijelaz iz normalnog stanja (jednoličan život u skućenoj seoskoj sredini, bavljenje lovom i čitanjem knjiga o vitezovima) u stanje ludila je opisano sa stajališta promatrača, a ne junaka. Javlja se raskorak između vlastitog viđenja samog sebe i onoga kako ga drugi vide. Svugdje gdje se pojavljuje Don Quijote izaziva zaprepaštenja prvenstveno svojim izgledom i govorom kao i čestim miješanjem u okolnosti s kojima se susreće. Izmučen i pun gorčine vraća se kući, spava šest sati te se nakon toga budi normalan i vidi sebe kako ga i drugi vide. Don Quijote shvaća da su ga knjige opčinile te se želi ispričati svima zbog svog zaludenog ponašanja. Nakon što je sagledao sam sebe očima drugih oslobođen je iluzija te umire.

Cervantesove psihološke osobine ostaju iste i pri zdravom i poremećenom razumu. Istinoljubiv je, velikodušan, razborit, iskren, pravdoljubiv, samilostan, požrtvovan i hrabar. Pritom Cervantes iskazuje besmislenost slavloljubivosti u jednom društvu koje ne cijeni vojnički poziv i koje ostavlja u bijedi one koji su zemlji donjeli moć i slavu. U svojoj izmišljenoj ljubavi prema Dulcineji Don Quijote postaje uzor odanosti i požrtvanosti koji su također besmisleni, no njemu se u izmišljenom svijetu čine isitinitima. Lakovjerman je lik, spreman povjerovati u nemoguće pojave i situacije (čarobnjaci, bacanje čini, preobražaji). Također je zagovornik slobode, kako vlastite tako i slobode drugih. Cervantes je svog viteza

obdario mnogim vrlinama te je pokazao kako se te vrline mogu obiti o glavu kada se primjenjuju na pogrešan način i na pogrešne osobe. Telećan M. zaključuje sljedeće *U proslavu knjige najavio je da njegovo djelo, "ne ide ni za čim drugim nego da uništi ugled i vlast koju i među svijetom i među svjetinom uživaju viteške knjige" te da mu je najpreče da zabavi čitatelja. Zato je smislio lik seoskog plemića koji je poludio od pretjeranog čitanja viteških romana, navukao mu oklop i na kljusetu ga uputio u svijet da, po uzoru na slavne književne prethodnike, ostvaruje svoje uzvišene ideale.*¹⁶

9.1.1 NIHILIZAM DON QUIJOTA

Ukoliko se promatra Cervantesova namjera da se ismiju viteški romani, Milošević N. ističe kako *Don Kihot bi, po svojoj strukturi, odgovarao nekoj pedagoško-konstruktivnoj tendenciji.*¹⁷ Ukoliko se promatraju pustolovine glavnoga junaka, njegovi podvizi i neuspjesi, svi oni zajedno nisu usmjereni na moralni problem, niti na neku etičku viziju svijeta već su rezultat junakovog odusutva za stvarnost. Nesretan ishod pustolovina ne predstavlja satiru na moralne norme, već na knjige o vitezovima. No, neki Don Quijotovi doživljaji imaju etički karakter. Tako primjerice, na početku viteške karijere, Don Quijote nastupa kao etički heroj. Prvi takav slučaj se javlja kada je Quijote želio pomoći Andresu, pri čemu Andres više strada nego što bi inače stradao. U drugim slučajevima Quijote oslobađa grupu osuđenika iako je imao najplemenitije namjere, a kao nagradu je pokupio batine. Sličan slučaj je u sceni kada je napao pogrebnu povorku također potaknut plemenitim namjerama. *Sve ove epizode, tako bar izgleda, navode nas na tužnu pomisao o iluzornosti svake plemenite akcije. Čemu se plašiti oko uspostavljanja pravde u ovom svetu, ako je svaki častan napor osuđen da se pretvori u svoju suprotnost?*¹⁸

Međutim nisu bitne samo junakove namjere, već i način na koji su se te namjere realizirale. Tako sluga Andres stradava jer Quijote nije razmišljao o posljedicama svojih dobročinstva. U slučaju osuđenika, da je Quijote bio razumljiviji sigurno ih ne bi oslobodio. U slučaju, pak, povorke Don Quijote nije razlikovao iluziju od stvarnosti. Osim u ovakvim situacijama, potrebno je promotriti i pedagoška tumačenja koja se javljaju u temi Dulcineje od Tobosa. Tako Milošević N. ističe kako *Sa etičke tačke gledišta, ova tema ima dva vida. S jedne strane, Dulcineja od Toboza predstavlja izraz moralnog ideala uopšte. S druge strane,*

¹⁶ Telećan M. *Miguel de Cervantes Saavedra: književno djelo*, Republika . Zagreb. (1945)-61 (2005)., str. 62

¹⁷ Milošević N. *Antropološki eseji*. Nolit. Beograd. 1978., str.129

¹⁸ Milošević N. *Antopološki eseji*. Nolit. Beograd. 1978., str.130

ona služi kao inspiracija i povod za ispoljavanje one specifične vrline glavnoga junaka koja se zove čednost. U Servantesovom romanu, oba ova oblika služenja etičkom ideaču izvrgavaju se podsmehu.¹⁹ Don Quijote je poklanjao pažnju Dulcineji samo zato, jer tako postupaju pravi vitezovi, a ne zbog nekih osjećaja prema njoj. Postupajući po viteškim knjigama, Quijote je zahtijevao da i drugi ljudi priznaju njenu ljepotu, te je u takvim situacijama postupao agresivno. Takvo ponašanje nije u skladu sa etičkim načelima, ali jest s knjigama koje je čitao. U djelu se ne može pronaći niti jedna scena koja bi prikazivala njihovu ljubav, te je vidljivo da je tako Cervantes iskoristio ovu temu za ismijavanje junakove vjere u idealnu žensku prirodu koju manifestira na pogrešan način. Ismijava se i Don Quijotova čednost, jer prema knjigama Quijote vjeruje da su se sve žene zaljubile u njega ali da on treba ostati vjeran samo Dulcineji. Iz navedenoga je vidljivo kako Cervantes osuđuje viteške romane jer lažiraju stvarnost, te kako je Cervantesova poetika, poetika istine. Autorova kritika viteških romana i koncepcija Don Quijotovog karaktera su oblikovani kao parodija koja ima konstruktivan cilj. Direktno izražena nihilistička tendencija se poklapa s osnovnom koncepcijom djela, pa se ono može shvatiti kao rezultat komički nadahnute stvaralačke imaginacije. S druge strane autorove primjedbe u romanu, kritičke aluzije na nerealnost religijskih i moralnih normi, vizija stvarnosti s kojom se junak suočava i narušavanje psihološko-umjetničkoga kontinuiteta u junaku otkrivaju postojanje skrivene nihilističke ideje. Vidljivo je kako Cervantesov roman odgovara jednoj određenoj strukturi osobnosti, a to je osobnost nihiliste koji drži u rezervi pedagošku odstupnicu, ali i kojemu dobronamjerna i konstruktivna kritička aktivnost služi kao izgovor za destrukciju. On u osobnosti sadrži sve što pripada nihilističko-pedagoškom tipu, ali novo je to da svaki nihilistički akt ima pedagoški alibi. Milošević tako zaključuje da *Na kraju, zamislimo da jedan nihilist čistog tipa treba da bira između Hamleta i Don Kihota. Sasvim je verovatno da bi se on opredelio za Šekspirovu dramu, ali ne bez izvesnog dvoumljenja. Nihilisti ovakvoga tipa, svakako ne bi promaklo da i Servantesov roman krije jedan razoran duh.*²⁰

9.2. SANCHO PANZA

Sancho Panza je Don Quijotov štitonoša. Na početku romana je oskudno opisan, ali kroz epizode u epizodu, kroz čitav niz situacija izrasta u složeni, bogat i kontradiktorni lik. Ulazi u Quijoteovu službu kao siromašni seljak koji nije znao u što se upušta. Iznenaden, pa

¹⁹ Milošević N. Antopološki eseji. Nolit. Beograd. 1978., str.131

²⁰ Milošević N. Antopološki eseji. Nolit. Beograd. 1978., str.152

nepovjerljiv, zatim oduševljen mogućnostima koje mu pruža služba vitezovog konjušara, zatim razočaran pustolovinama u kojima ima više štete nego koristi, postepeno upoznaje gospodara, navikava se na novi način života, često iznosi mišljenja ili ih odbacuje, te ga savjetuje. Sancho u narednom citatu govori o samome sebi:

-Ja sam, gospodine, čovjek miroljubiv, krotak i miran, i znam otpjeti kojekakve nepravde, zato što imam djecu i ženu, koje moram hraniti i uzdržavati. Zato i ja vas upozoravam, jer vam ne mogu zapovijedati, milostivi gospodine, da ja ni u kom slučaju ne ću dizati mač ni na priproste ljude, ni na vitezove. Ja opraštam svima koji su mi nešto skrivili, ili će mi skriviti, ili mi sada čine kakvu krivicu, bio on tko mu drago, u prošlosti, budućnosti, ili u sadašnjosti, plemić ili seljak, bogat ili siromašan, ne uzimajući u obzir ničije stanje i nikakve okolnosti.²¹

Poštuje materijalne vrijednosti, ali nije napastan ili nepošten, već je čestit i bojažljiv. Don Quijote mu daje obećanje da će ga postaviti za upravitelja otoka i to Sanchi postaje opsesijom. Bio je siromašnog podrijetla, te je često razmišljao o tome kako bi bilo da je bogat, no s druge strane bio je i racionalan te upravo zbog toga se nije previše zanosio takvim idejama. Sancho vidi stvari onakvima kakve one i jesu, dok ih Don Quijote vidi onakvima kakve bi želio da budu. Predstavlja glas razuma, iako mu je to rijetko polazilo za rukom. Premda Don Quijote nije slušao Sanchove savjete često bi oboje dobivali batine i završavali bi u nepovoljnim situacijama. Sancho bi nakon toga gundao, međutim bio je pomiren sa sudbinom i prihvaćao je stvari onakvima kakve jesu te je nastojao popraviti ono što se može. Kasnije i sam postaje domišljat i sposoban suprostaviti se Don Quijotu na planu fikcije. Primjerice, tako se u jednoj situaciji posluži fikcijom i Quijoteu pokazuje seljanku, te tvrdi da je to njegova Dulcineja koja je zbog čarobnjaka pretvorena. Iako je bio ograničenog znanja ne podcjenjuje svoja životna iskustva. Tijekom romana se mijenja njegovo mišljenje o Don Quijoteu. Na početku je prisutna nevjerica koja traje do kraja romana, a tijekom romana ona ili raste ili se smanjuje. Cijeni gospodara, često ga ne razumije, kritizira ga, ali mu se i divi. U jednoj situaciji kada ga vojvotkinja zamoli da kaže što misli o Don Quijoteu, iskazuje da je i lud i razuman, i obrazovan i lakovjeran i da ga nije lako razumijeti. U nekoliko poglavlja drugog dijela romana postaje glavni lik nakon što je postao upravitelj na Baratariju, odnosno u jednom selu vojvodinog feuda. Vojvoda mu je dodijelio to mjesto kako bi se zabavio uživajući u glupostima koje će seljak učiniti, ali Sancho se pokazao nepredvidiv i za vojvodu i

²¹ Miguel de Cervantes, *Don Quijote*, Katarina Zrinski. Varaždin 2010., str.151

za Don Quijotea. Dobronamjieran i pravedan, oštouman i iskusan zadivljuje okolinu svojim postupcima i rješava sporove. Upraviteljstvo je samo fikcija za koju ne zna, ali iskustvo koje je stekao je postalo stvarno. Odlučuje napustiti poziciju i vraća se prijašnjim životu, shvaća da takav posao nije za njega i da je bolji u poljoprivrednim poslovima. Vraća se u Don Quijoteovu službu i ostaje u njoj do njegove smrti. Razvoj lika Sancha Panze je izveden postepeno, uvjerljivo i logično. Većina njegovih osobina se vidi na prvim stranicama romana, da bi se tijekom knjige razvijala na dosljedan način. Njegove izjave su ponekad proturječne, ali postupci nisu nikada. Lik mu je u potpunosti umjetnički uobličen.

9.3. ODNOS DON QUIJOTA I SANCHA PANZE

Sanchova uloga u djelu se smatra rezultatom autorove namjere kako bi ismijao idealnu stranu Quijota. Okarakteriziran je kao realna osoba i kao takav je čista suprotnost gospodaru. U liku Sanche se javlja kontradikcija. Iako je realan, istovremeno je naivan i lakovjieran. Iako zna da je sve ludost i zabluda, on i dalje slijedi gospodara u avanturama. Sancho za razliku od gospodara, posjeduje narodnu mudrost, ali se ona izražava neadekvatno te djeluje više budalasto, nego mudro. Vidljivo je kako *Sušтина kontrasta između Don Kihota i njegovog sluga, nije, dakle, u nekom apstraktnom sukobu između ideala i stvarnosti; ona je pre u bizarnosti njihovih karaktera i njihovom međusobnom suočavanju.*²²

Don Quijote nije tako i pametan i lud istovremeno, već je pametan u okviru ludosti. Isto tako se ne može reći da je i plemenit i lud, već da je plemenit na lud način. Promatrajući Sancha i njegove karakteristike, također bi se moglo reći da su u liku spojene mudrost i glupost. Tako je on mudar na glup način. Ova dva lika ustvari i nisu u kontrastu, već predstavljaju razumnu ludost koja liči na plemenitost i mudru budalaštinu. Vidljivo je kako *U Cervantesovu djelu idealizam i realizam nisu nepomirljive krajnosti, nego se isprepleću kao u stvarnome životu. Vitez tužnog lika, koji istjeruje svoju imaginarnu pravdu, druguje s razboritim i realnim seljakom, koji svojega bezumnoga gospodara stalno pokušava privesti zdravomu razumu podsjećajući ga da njegove tlapnje nemaju nikakva temelja. Unatoč tomu, i jedan i drugi ostaju pri svome, a katkad i Sancho, posumnjavši u ispravnost svojeg stava, smeteno povjeruje u vitezove maštarije.*²³

Ključno pitanje koje se postavlja kada se promatra odnos između Don Quijota i Sancha Panze je to što je naumio Sancho nakon smrti svog vladara. Cid Hamet Bengelij u

²² Milošević N. Antopološki eseji. Nolit. Beograd. 1978., str.133

²³ Detoni Dujmić D. u : *Leksikon svjetske književnosti:djela*. Školska knjiga. Zagreb, 2004., str. 118-119

svojoj povijesti o Don Quijoteu ništa ne spominje o tome, jer se Sancho samo priključio Quijoteu u njegovim pustolovinama, postao je sluga koji je slijedio svog gospodara, te je njegova povijest stala gospodarevom smrću. Međutim kroz roman se nadziru slutnje što se moglo dogoditi sa sporednim likom. Upravo kroz roman su vidljivi trenutci u kojima je Sancho počeo igrati glavnu ulogu te u kojima je postajao pokretač zapleta. Na početku romana je on nejasno definiran lik, no kroz zaplete i događaje kroz njegove pustolovine, Sancho postaje netko. Time što se završila pustolovina Don Quijotea, ne znači da se završila i Sanchova, jer njegova sudbina nije bila konačna. Don Quijotovo otriježnjenje je bila njegova bolest koja ga je odvela u smrt. Sancha je gospodareva smrt itekako pogodila, ali njegova smrt je označila Sanchovo konačno življenje u realnom svijetu. Do tada je Sancho bio samo marioneta koja je slijepo slijedila gospodara u irealnim pothvatima, a nakon njegove smrti konačno se afirmirao i dobio priliku da živi život punim plućima u zbiljskom svijetu. No, Solar ističe i drugačije mišljenje: *Čini se tako; pa ipak: Sancho je usrdno molio gospodara da ne umre. Molio ga je da počne iznova, da se ne osvrće na razum, istinu i zbilju, da zaboravi poraz i da ponovno krene, ovaj put u svijet idile gdje mahnitost viteštva bijaše u-blažena, a laž fikcije pojačana zbog odsutnosti bilo kakva sudara za stvarnošću. Nije Sancho želio stvarnost obuhvatiti kao njegov gospodar u suludim pothvatima; njegov je prijedlog bio da se stvarnost naprosto isključi iz života i da se život učini pravim upravo na taj način što će se učiniti nestvarnim.*²⁴

Međutim, Don Quijote ipak umire. Iako se njihov odnos tijekom romana razvijao oni se nisu mogli istinski razumijeti. Iz njegove molbe je vidljiva požrtvovnost, ljubav i vjernost, no Sancho je pošao "od sebe" odnosno predlagao je ono što bi njega samoga moglo najviše zanimati. Postavlja se pitanje zašto je Sancho uputio ovakvu molbu gospodaru, te ne bi li bilo prirodnije da je zamolio gospodara da živi i na ovom svijetu gdje bi kao osiromašeni plemić imao mjesta. Sancho se kao lik promijenio. Prestao je vjerovati i nadati se da će se obogatiti i dobiti nagradu. Ostao je realan, nije pomahnitao i nije počeo vjerovati gospodaru u njegovu suludu kreaciju viteškog svijeta. Svaki put kada bi se pridružio gospodaru u njegovim pothvatima, bio je svijestan da igra igru, te se u takvim situacijama tako i ponašao i rasuđivao. Kao što je poznato oni koji se udube u igru ne žele da ta igra ikada prestane, pa je to možda odgovor zašto je Sancho želio poništiti zbiljski svijet i nastaviti igrati igru sa gospodarem. Sancho je ostao Sancho, no promijenio se tijekom suživota sa gospodarem. Vidljiv paradoks koji se javlja na početku je taj da Sancho ne vjeruje Don Quijoteu, ali vjeruje u nagradu koju

²⁴ Solar M. *Smrt Sancha Panze*. Matica hrvatska. Zagreb.1981. str.9-10

mu gospodar obećava. No Sancho mu nikada do kraja nije povjerovao. Isprva ga je smatrao suludim, ali ga nije smatrao lašcem, jer je smatrao da čovjek ne može istovremeno biti dobar i plemenit te varalica i lažac. Sancho je smatrao da ukoliko je Don Quijote lud, da mu treba pomoći upravo kroz razgovor, te je kroz roman vidljivo Sanchova psihijatrijska terapija. On je gospodaru oprezno tumači životne činjenice, dok s druge strane je Don Quijote prihvatio razgovor, te bi često i on sam vodio dijalog. Sancho bi to prihvatio iako je znao da ono o čemu raspravljaju nije realno. Sancho je uvidio da gospodareva sumanutost uključuje dobrotu, plemenitost i poštenje. S vremenom je i Sancho počeo učiti od svog gospodara, no njegovo znanje je drugačije vrste, sakupljeno je iz drugačijih izvora i drugačije je složeno. S druge strane Don Quijote ne uči od Sancha, iako ovaj utječe na njega, a taj utjecaj se uklapa u njegov viteški svijet. Don Quijote nema što naučiti od svog perjanika, jer smatra da je njegov vlastiti sustav sveobuhvatan i apsolutan. S druge strane Sancho je u ulozi sluge i uči od svog gospodara. Počinje učiti kada shvati da postoji nešto kao što je "Don Quijotova istina", iako zna da ona nije prava istina, ali zna da nije ni zabluda. Solar tako ističe kako *Sancho pri tome, dakako, ne može naučiti sve ono što zna njegov gospodar a da gospodarevo znanje ne obrne, pa lako zapada u parodiju i karikaturu. Ovo obrtanje ipak nije tek njegova slabost i manjak, nego je ujedno i njegova istinska nadmoć nad Vitezom: on pak može igrati ulogu don Quijotea, dok don Quijote nikako i nikada ne može igrati njegovu ulogu.*²⁵

Upravo zato don Quijoteu ostaje samo smrt na kraju pustolovine, a Sancho postaje zaprepašten prekidom nečega što je on doživljavao kao proces. Zanimljivo je sve ono što je postojalo prije susreta sa gospodarem, te je želio nastaviti učenje. Sancho se više nije mogao opametiti, jer nije mogao zaboraviti naučeno, a morao se zapitati kako nastaviti dalje. Nije više mogao biti sluga, premda je ostao bez gospodara. Nije mogao nastaviti širiti znanje, premda je ostao bez učitelja. Nije se mogao pomicati ni naprijed ni nazad.

Kako i ističe Milivoj Solar: *Nakon Don Quijotove smrti Sancho se tako mora pitati: tko sam ja zapravo? i: Što da sada radim? Kad bi raumišljao na način kojim još nije postao vičan, vjerojatno bi morao ovako rasuđivati: Moj život imao je smisla jedino u svijetu koji je stvario don Quijote svojom aktivnošću, svojim pustolovinama, svojim porazima, svojim sukobima i svojom veličinom u podnošenju poraza. Znam da taj svijet nije zbiljski svijet bez don Quijotea nije pravi svijet, da u njemu nema ni pravde ni sudbine, pa nema, dakle, ni pravog života. Za mene nema smisla vratiti se u besmislicu zbiljskog svijeta u kojem sam živo*

²⁵ Solar M. *Smrt Sancha Panze*. Matica hrvatska. Zagreb.1981., str.14

prije don Quijotea, ali ja isto tako znam da don Quijoteov svijet nije zbiljski svijet, jer don Quijote nije vidio da viteštva više nema i da se viteški ne može živjeti u neviteškom svijetu. Predložio sam da pođemo u svijet idile i tako živimo u onom svijetu koji nam nije svim zajednički ali je upravo zato smislen, lijep i takav da omogućuje pravi ljudski život. Don Quijote nije htio ili nije mogao poći. Treba li da pođem sam? ²⁶

Don Quijote nikada nije ignorirao probleme, već bi se uvijek hrabro suočio sa njima, te ga je u pravo zato Sancho slijedio i divio mu se. Međutim nakon njegove smrti, Sancho se našao u situaciji da mora promisliti vlastitom glavom što do tada nikada nije morao jer je samo slijedio gospodara koji je mislio i djelovao. Upravo zato je krenuo putem obrazovanja, jer je želio nastaviti proces učenja koji je započeo. Razlika između don Quijotea i Sanche je ta što je don Quijote posjedovao znanje koje je njemu bilo dovoljno, dok je s druge strane Sancho učio od svog gospodara polako i sustavno. Međutim don Quijote nije sebe vidio kao učenjaka, već je prepustio Sanchi da opisuje njegove pothvate. Jedino što je Sanchi preostalo je to da se morao afirmirati u prostoru između zbilje i učenosti, mudrosti i viteštva.

10. STRUKTURA ROMANA

Cervantesov roman predstavlja tematsku i sadržajnu cjelinu, ali treba imati na umu da je sastavljen od dva dijela između čije strukture postoje razlike. Okvirna struktura im je zajednička: zamišljeni su kao formalno podržavanje strukture viteških ili pikarskih romana, što znači linearno nizanje epizoda o pustolovinama glavnog junaka. Povijest Don Quijota se smješta u jednu kružnu strukturu: Vitez napušta dom, provodi vrijeme u lutanju i na kraju je primoran vratiti se u selo. Kružni tijek radnje ponavlja se tri puta kako bi između početka i kraja bila primjenjena linearna struktura izlaganja sadržaja. Vidljivo je kako *Mitsko vrijeme i legendarna mjesta zamijenjeni su suvremenom Španjolskom. Slavni podvizi svedeni su na slučajne susrete što najčešće završavaju porazima, tj. batinama. Cervantes u svojoj stvaralačkoj estetici posebno naglašava načelo vjerodostojnosti te zato odbacuje čudesno i nadnaravno.*²⁷

Oba dijela romana su podijeljena na poglavlja: u prvom ih ima 52, a drugom 74. Svako poglavlje ima naslov u kojemu je iznjeta informacija o njegovom sadržaju, tek ponekad taj naslov mistificira njegov sadržaj. Poglavlja su strukturalno međusobno povezana. U nekim slučajevima jedan događaj je ispričan u cjelosti u okviru jednog jedinog poglavlja,

²⁶ Solar M. *Smrt Sancha Panze*. Matica hrvatska. Zagreb.1981., str.16

²⁷ op.cit. pod 16), str. 62

no ima i slučajeva kada javljaju događaji koji se nastavljaju kroz nekoliko poglavlja, a ponekad se njihov zaplet saznaje mnogo kasnije. Razlike između prvog i drugog dijela javljaju se u unutarnjoj strukturi građe. U prvom dijelu autor u nekoliko mahova prekida tijekom glavne radnje unošenjem novela koje čine zaokružene pripovjedne cjeline i koje se svojim sadržajem odvajaju od osnovne teme romana. U drugom dijelu umetnutih novela nema, glavna radnja teče, dopunjuju ju sekundarne radnje čiji se likovi uvijek nalaze u neposrednom dodiru sa Don Quijoteom ili Sanchom, te na taj način postaju sudionici i same glavne radnje. U strukturi svakog poglavlja Cervantes je naizmjenično koristio dijalog, monolog i opis. U rijetkim prilikama kada mu je bilo stalo da se što više distancira od djela i da mu dade privid stvarne priče, unosi kratke odlomke-komentare koje je pisao ne kao autor, već kao priređivač djela, u kojima je objašnjavao ili kritizirao pripovjedni postupak fiktivnog Don Quijoteovog autora Cida Ameta.

Iz navedenoga se vidi kako *U glavnu okvirnu priču o Don Quijoteu, Cervantes je umetnuo brojne i raznolike priče, stihove, opise pastoralnog ugođaja i mnoge iskaze Sanchove "narodne mudrosti". Sve tri navedene tradicije ranijih romana – viteškog, pastoralno i pikarskog – uspjelo su povezane u cjelinu s pomoću tri temeljna postupka: nizanjem priča uzajamno povezanih glavnim junacima; temeljne suprotnosti glavnih junaka, duhovne i svjetonazorske, iskorištene su za zanimljive razgovore; okretanjem perspektive u kojoj fikcija ulazi u zbilju.*²⁸

Slamnig ipak ističe *Cervantesov stil je raznovrstan, imitirajući stare romantične priče imitira i njihov arhaičani i bombastični jezik. Međutim, veći dio djela napisan je pripovjedno, razumljivo svim slojevima, čemu zacijelo zahvaljuje i svoju veliku popularnost. U tome i u obradi likova Cervantes prethodi realističnom, građanskom romanu kakav se javlja kasnije. Popularnost njegova djela mjeri se s Biblijom.*²⁹

Kako sam već navela, u samoj strukturi romana Cervantes se koristio raznolikim pripovjednim postupcima, te ću se u nastavku pozabaviti dijalogom, monologom, opisom i umetnutim novelama.

²⁸ Auerbach E. *Mimeza*. HENA COM. Zagreb. 2004., str. 340

²⁹ Slamnig, I. *Svjetska književnost zapadnoga kruga*. Školska knjiga. Zagreb. 1973., str.53

10.1. DIJALOG

Najveći dio Don Quijota je napisan u dijalogu. On je osnovna forma komunikacije Cervantesovih junaka. Kroz dijalog oblikuje se radnja, likovi i situacije. Svatko govori jezikom društvenog sloja kojemu pripada i u skladu sa svojim nivom obrazovanja. Don Quijote govori učenim i leksički bogatim jezikom, povemeno patetičnim i didaktičnim jezikom koji je sinteza jezika obrazovanog španjolca tog vremena i ahaičnog jezika iz tada već zastrajelih romana. Sanchov jezik je odraz govora seljaka, živ i neposredan, bogat narodnim izrekama i poslovicama, životnim usporedbama, slikovitim opisima, takav način govora se nalazi i kod ljudi iz naroda. Upravo Cervantesova sposobnost da supostavi dijalog između dvije osobe čiji način izražavanja se potpuno razlikuje, rezultira uvjerljivošću i duhovitošću velikog broja dijelova romana. U dijalozima koje vodi otmjeniji dio likova, posebno žene, Cervantes koristi njegovani književni jezik koji podsjeća na jezik ljubavnih i pastoralnih romana. U dijaloškoj formi Cervantes je iznio svoje sudove o književnosti, svoje poglede na društveni položaj obrazovanih ljudi i vojnika, svoja gledišta o ljudima koji su život posvetili službenju vjeri i mnogim drugim pitanjima. Svodeći na najmanju mjeru opise fizičkog izgleda, karakternih osobina, i raspoloženja junaka kao i opis ambijenata, on ih je pustio da sve to iskažu kroz dijaloge, uoblikovajući polako ali uvjerljivo kako sebe i druge tako i sredinu u kojoj su živjeli. Detoni-Dujmić D. tako ističe *Cervantesovo djelo je u biti optimistično djelo uz fini humor i odmjerenost, ali ima i pesimističnih tonova. Obilježje je Cervantesova pripovijedanja da osobitu živost postiže uvođenjem mnogobrojnih dijaloških sekvencija. Kao remek-djelo na planu slojevitoga i razrađenoga jezičnog izraza i umjetnosti riječi Don Quijote odražava bogatstvo i raznolikost stila te se njegova životnost oslanja na različite registre španjolskog jezika.*³⁰

10.2. MONOLOG

Premda je većina Cervantesovih junaka vrlo komunikativna, spremna da se upozna sa osobama sa kojima se susreće i da im ispriča priču svog života, dijalog je korišten u većoj mjeri nego monolog. Cervantes koristi monolog samo kada neki junak nema sugovornika ili kada se nalazi u nekoj složenoj situaciji i ne usuđuje se povjeriti nekom drugom. Prvi monolog se javlja na početku kada je Don Quijote sam i kada nema sugovornika te se odlučuje na pohod. Međutim taj je monolog lažan, jer se u nekoj mjeri obraća i nekim imaginarnim sugovornicima. Monolog se javlja i kod Doroteje kada jadikuje u Siera Moreni.

³⁰ op.cit.pod 23), str. 118-119

Iako su monolozi u odnosu na broj dijaloga manji, ipak ih ima nekoiko zamišljenih i napisanih, posebno onih koje izgovara Sancho kada je u nevolji, a nema nikog s kim bi se posavjetovao.

10.3. OPISI

Cervantes izbjegava duge i detaljne opise te češće prepušta junacima da sami opišu svoje viđenje nekog mjesta ili događaja. Čitajući roman može se uočiti kako se opisi likova s mogu podijeliti na dvije grupe. Jednu koja obuhvaća realističko prikazivanje likova i drugu u kojoj se nalaze idealizirani opisi prekrasnih djevoja koje su opisane kao u pastoralnim romanima. Opisi junaka-njihovog izgleda, odjeće, ponašanja, karaktera, obično su kratki, ali sačinjeni od dobro uočenih detalja, koji su s malo riječi dočaravali i oživljavali, individualizirajući pripadnike različitih slojeva tadašnjeg španjolskog društva. Opisi ljepotica su kratki i općeniti. Oni, pak, ubanih sredina su rijetki, premda se najveći dio romana odvija u seoskom ambijentu, na putu, po raznim krčmama. Jedini grad u kome je Don Quijote boravio je Barcelona. Pošto su tamo stigli noću Don Quijote i Sancho dočekuju zoru na obali i ostaju zadivljeni pred prizorom koji se pruža pred njihovim očima. To je jedan od najopširnijih opisa u romanu, s mnogo opisnih elemenata. Opisi predjela kroz koje prolaze Don Quijote i njegov konjušar sačinjeni su od slikovitih, stvarnih detalja koji pokazuju kako je pisac koristio svoja zapažanja o ovim krajevima koje je dobro poznao. Stilizirani opisi u sebi imaju vidljive tragove Cervantesove naklonosti k renesansnom, ali i pastoralnom načinu opisivanja prirode. Kroz roman vidljivi su realistički elementi svojstveni pikarskom i stilizirani karakteristični za pastoralnom romanu.

10.4. UMETNUTE NOVELE

Novele koje je pisac uklopio u strukturu djela svjedoče da se bavio kraćom narativnom formom. Jedina potpuno nezavisna novela koja se ne veže za glavnu radnju je novela o *Neopreznom radozナルcu* koju pisac unosi kao samostalno književno djelo nepoznatog autora, nađeno zaboravljeno u krčmi u kojoj se nalazi Don Quijote sa svojim prijateljima. Dok se glavni junak odmara od pustolovina, njegovi prijatelji čitaju ljubavnu priču čija se radnja odvija u Firenzi. Njeni protagonisti Anselmo, Lotario i Kamila su talijani čime se naglašava odvojenost ove priče od samog romana. Tema je neobična: Anselmo koji živi u sretnom braku sa Kamilom nije zadovoljan, on se neprestano pita je li ljubav njegove žene relativna ili apsolutna. Kako bi to saznao nagovara najbljeg prijatelja Lotarija da udvarajući se Kamili stavi njenu vjernost na kušnju. Nakon mnogih odbijanja, Lotarilo pristaje. Oni se zaljubljuju i

varaju neopreznog radoznalca Anselma. Kraj je tragičan, Anselmo umire od razočaranja, Lotarilo odlazi u vojsku gdje umire, a Kamila od tuge za njim umire u samostanu. Ova novela bi se po osnovnoj ideji mogla ubrojiti u *Uzorite novele* koje od tumačenja ovih novela iznosi suprotnost između Don Quijota i Anselma: Don Quijote priznaje ljudsku nesavršenost, a teži ka savršenstvu, dok Anselmo ne prihvaća ljudsku nesavršenost.

Ostale novele su uklopljene u roman tako da su u većoj ili manjoj mjeri povezane sa glavnom radnjom. U svim njima Don Quijote će biti prisutan negdje samo kao promatrač, a negdje kao slušatelj, ali nigdje kao aktivni sudionik. Na primjer, priča o *Marseli i Grizosomu* je pastoralna novela u kojoj je ljubav obrađena na neoplatonistički način. Ljubavna tematika postoji i u tri novele čija radnja se ukrštava u krčmi u kojoj će se sresti svi junaci: Doroteja i Don Fernando; Lusinda s kojom se Fernando želi oženiti i Kardenio; Klara i don Luis. Radnja ove tri novele se odvija kroz nekoliko poglavlja. *Novela o Zarobljenom kapetanu* govori o zatočeniku u mavarskim tamnicama. Iako je tema novele bliska njegovom životu koji je proveo u zatočeništvu, Cervantes se od nje distancirao. Prvotna zamisao mu je bila da romanu da privid povijesti. Zbog toga spominje boravak u tamnici u Alžiru, kao i imena nekih povijesnih ličnosti. Opisujući neke povijesne, a ne izmišljene pomorske bitke, na posredan način uvodi svog glavnog junaka kao stvarnu osobu. Između dvije umetnute novele *Neoprezni radoznalac* i *Zarobljeni kapetan* postoji razlika: prva pripada svijetu fikcije a druga svijetu stvarnosti.

Priča o tome kako je Don Quijote oslobodio lanac grupe prijestupnika koje su stražari vodili na izdržavanje kazne iako čini jednu pripovjednu cjelinu ipak je istovremeno integralni dio glavne radnje romana. Don Quijotov postupak umetanja novela će imati čitav niz posljedica koje će se javljati u kasnijim poglavljima i prvog i drugog dijela romana. Među umetnutim novelama nema ni jedne pikarske priče. U drugom dijelu romana nema umetnutih novela nema, te u 42. poglavlju iznosi razloge koji su ga naveli da ih izostavi.

Cervantesov roman sastavljen od novela se razlikuje od zbirki novela kao što su *Tisuću i jedna noć* i Boccaciova *Dekameron* u kojima postoji okvirna pripovjedna situacija. Šeherezada tako pripovjeda kako bi izbjegla smaknuće, a u *Dekameronu* grupa firentinskih djevojaka i mladića izmjenično priča priče kako bi skratili vrijeme. U njima ne dolazi do promjene početnog stanja, te svaka novela ima pripovjedni svijet, koji ne korespondira sa svijetom pripovjedačke situacije. Novele nisu u suodnosu jedna s drugom, te su to odvojeni pripovjedni svijetovi. Tako Peleš ističe da *U romanu je pak Don Quijote svaki fabularni dio*

izravno ili neizravno povezan sa cjelokupnim svijetom romana, kojemu je događajna osnovica putovanje i dogodovštine glavnih likova, *Don Quijota i Sancha Panze*. I ono što bi se moglo nazvati umetnutom novelom, uvijek biva makar u posrednom odnosu s glavnim figurama romana.³¹

11.ZAKLJUČAK

U ovom završnom radu smo izložili pregled jednog od umjetnički najvrednijih djela čitave europske književnosti, a to je Cervantesov roman *Don Quijote*. Ukratko smo izložili pregled društvenih i kulturno književnih prilika u vrijeme nastanka romana, iz razloga što su nepovoljne okolnosti utjecale na vojni viteški stalež u Španjolskoj koji je zatim utjecao na pridavanje herojskih osobina vojničkoj klasi. Društveno-političke situacije su utjecale na sve grane života pa tako i na književnost. Takvi događaji i situacije su postali redovita tema u epskoj poeziji. Međutim, izmjenjena uloga viteza u španjolskom društvu utjecala je na nastajanje romana u španjolskoj književnosti. Hrabri srednjovjekovni borac se polako pretvorio u obrazovanog i uglađenog renesansnog dvorjanina koji svoje ponašanje prilagođava sredini. Kao posljedica novonastale društvene situacije dolazi do stvaranja nove prozne vrste, a to je roman, te u spomenutom kontekstu, dakako, valja promatrati i Cervantesovog don Quijota.

Dali smo i kratka mišljenja kritičara i autora o samoj formi romana, te smo nakon toga izložili koje vrste romana, s kojim likovima i kakvim motivima i temama su bili prisutni u španjolskoj književnosti toga doba. Razlog pisanja o njima je činjenica da je važno poznavati prethodnike Cervantesovog romana kako bi se upoznala podloga na kojoj je autor odlučio napisati svoje kapitalno djelo.

Iako je prvenstveno zamišljen kao viteški roman, *Don Quijote* ima odlike pastoralnog, pikarskog i ljubavnog romana. Iako se njegova tema na prvi pogled čini jednostavnom, ona to nije. U romanu se pripovjedač javlja u trećem licu jednine, objektivan je, ne surađuje u radnji, te se povlači na račun glavnoga lika. Tijekom knjige Cervantes je razrađivao pripovjedni postupak, te se sve više distancirao od glavnog junaka kroz upotrebu satire i ironije. To mu je omogućilo da bude objektivan, da se kritički odnosi prema pojedinim dijelovima teksta, te da se nađe u ulozi prenositelja povijesti.

Dio rada je posvećen i odnosu stvarnosti i fikcije koji se kroz oba dijela romana učestalo isprepliću. Stvarnost povremeno uzmiče pred fikcijom, ali i fikcija uzmiče pred

³¹ Peleš G. Tumačenje romana. Artresor. Zagreb. 1999., str.41

stvarnošću, te je upravo ovo Cervantesovo inzistiranje na osamostaljenju junaka, odnosno isticanjem istinitosti pokazalo kako se autor koristio složenim pripovjedačkim postupkom.

Kao što je vidljivo iz samog naslova završnog rada glavna pozornost je bila usmjerena na nihilizam i odnose između dviju glavnih protagonista romana. Ono što je važno kod ovog djela je to što smo naglasili nihilističku karakteristiku njegova glavnog junaka koja je usmjerena na negiranje stvarnosti i posvećena životu u svijetu iluzije. Razradili smo fizičke i psihičke karakteristike Don Quijota i vjernog mu konjušara Sancha Panze, a nakon toga smo se prebacili na njihov kompleksan odnos. Iako na prvi pogled izgleda da su oni u potpunoj kontradikciji, upravo njihova međusobna suprotnost upotpunjuje oba karaktera.

Nakon glavnoga dijela, jedan dio smo posvetili i samoj strukturi zbog toga što je roman podijeljen u dva dijela koji se razlikuju te svaki ima zasebne karakteristike. Razlikuju se po odnosima likova, po korištenju monologa, dijaloga, po umetnim novelama, po ustojstvu poglavlja, po distanciranju pripovjedača itd. Svi sporedni elementi rada upotpunjuju glavnu temu, te indirektno objašnjavaju nihilističku karakteristiku glavnoga junaka, kao i njegov odnos prema Sanchi.

Iz svega navedenoga se može zaključiti da iako je Cervantesova prvobitna namjera bila da stvori parodiju srednjovjekovne viteške književnosti roman je postao puno više. Prikazuje sukob između privida i zbilje, između ljudskih ideala, ambicija, planova i stvarnosti. Upotrebom parodije i oprečnim odnosom prema romanesknoj shematizaciji srednjovjekovnih mitova i čovjeka bez mane, Cervantes je uspio utemeljiti noviji europski roman. Naznačene su mnoge teme i motivi, a upravo su one postale povodom mnogim književnim djelima koje su ih dalje obogaćivali i razvijali. Vidljivo je, dakle kako Cervantesov roman odgovara jednoj određenoj strukturi osobnosti, a to je osobnost nihiliste koji drži u rezervi pedagošku odstupnicu, ali i kojemu njegova dobronamjerna i konstruktivna kritička aktivnost služi kao izgovor za destrukciju. On u osobnosti sadrži sve što pripada nihilističko-pedagoškom tipu, ali je novo to da za svaki nihilistički akt ima pedagoški alibi.

12. SAŽETAK

U radu smo najprije iznijeli bibliografske podatke o autoru i glavne okolnosti u kojima je Cervantes napisao roman. Nakon toga se analiziraju društveno kulturološki, kao i književnopovijesni kontekst nastanka djela kao idominantne književne vrste prije pojave Cervantesovog djela. Pozornost se usmjerava na likove, njihov odnos, te na nihilizam glavnoga junaka. Analizira se autorovo pripovjedno stajalište, način na koji je roman oblikovan, te s odnos stvarnosti i fikcije koji se isprepliću kroz cijelu strukturu romana. Po razradi temeljnih karakteristika nihilista, dali smo definiciju nihilizma, te smo kao primjer naveli Shakespearovog Hamleta.

Rad se, osim toga, dotiče pustolovina glavnoga junaka, karakteristika Don Quijota i vjernoga konjušara, kao i njihovog kompleksnog odnosa. Prikazuje ujedno složenu i kompleksnu strukturu romana, a pažnja se usmjerava na dijalog, monolog, opis i umetnute novele koji bitno utječu na karakterizaciju romaneskih likova.

KLJUČNE RIJEČI: književne vrste, roman, stvarnost, fikcija, nihilizam, likovi, struktura

KEY WORDS: literary types, novel, reality, fiction, nihilism, figures, structure

13.LITERATURA

1. Auerbach E. *Mimeza*. HENA COM. Zagreb, 2004.
2. Beker M. *Od Odiseja do Uliksa*. Školska knjiga. Zagreb,1997.
3. Cervantes de Saavedra, M. *Don Quijote*. Katarina Zrinski. Varaždin, 2010.
4. Detoni Dujmić D. *Leksikon svjetske književnosti: djela*. Školska knjiga. Zagreb,2004.
5. Milošević N. *Antopološki eseji*. Nolit. Beograd. 1978.
6. Pavlović-Samurović Lj. *Don Kihot Migela de Servantesa*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. Beograd, 1982.
7. Peleš G. *Tumačenje romana*. Artresor. Zagreb,1999.
8. *Povijest svjetske književnosti*.Mladost. Zagreb, 1974 – 1982
9. Nihilizam, *Proleksis Enciklopedija* (2016), <http://proleksis.lzmk.hr/38919/> (zadnja izmjena 26.8.2016.)
10. Slamnig I. *Svjetska književnost zapadnoga kruga*.Školska knjiga. Zagreb, 1973.
11. Solar M. *Povijest svjetske književnosti*. Golden marketing. Zagreb, 2003.
12. Solar M. *Smrt Sancha Panze*. Matica hrvatska. Zagreb, 1981
13. Telećan, M. Miguel De Cervantes Saavedra : književno djelo // Republika (Zagreb. 1945). - 61 (2005), 9
14. Žmegač V. *Povijesna poetika romana*. Matica hrvatska.Zagreb, 2004